

ISBURĂTORUL

REVISTĂ LITERARĂ ȘI ARTISTICĂ

BUCHAREST Central University Library

Anul I.

No. 20.

SUMARUL:

- E. Lovinescu* . . . Cele două coarde
Elena Farago . . . Intâiele raze
Hortensia Papadat-Bengescu . . . Miraje (Satirii; Prietenul cel ingrat)
G. Coâr În țara lor
Mircea Freamăt . . . Aceeași amăgire
L. Rebreanu . . . Cântecul lebedei
Ion Sân Giorgiu . . . Tăcere
Sandu Teleajen . . . Baladă
Alex. V. Drăculea . . . Conrad
George I. Stratulat . . . Trecu un veac

CRONICI:

- F. Șirato*: Spre o artă națională (III);
L. Rebreanu: Teatrul Național și Opera Română; *Insemnări*: (Expoziția A. Moscu, Vitrinele librăriilor, Loteria S. S. R., Cărți noi, Poșta Redacției).

Editura ALCALAY & Co.

pare Sâmbăta

SBURATORUL

REVISTA SĂPTAMĂNALĂ LITERARĂ, ARTISTICĂ ȘI CULTURALĂ

COLABORATORI:

Z. Bărsan, Al. Cazaban, G. Cair, Em. Ciomac, Maria Cunțan, Radu Cosmin, N. Davidescu, V. Demetrius, I. Dragoslav, Victor Eftimiu, Elena Farago, Ion Săn-Giorgiu, Ion Al. George, G. Gregorian, E. Lovinescu, M. Lungeanu, A. Moșoiu, Constanța Marino-Moscu, A. Măndru, Ion Gorun, Liviu Marian, Claudia Millian, Corneliu Moldovanu, I. Minulescu, D. Nanu, Maria Pamfile, Hortensia Papadat-Bengescu, Dragoș Protopopescu, I. Petrovici, L. Rebreanu, Eugen Relgis, G. Rotică, Radu D. Rosetti, H. Sanielevici, F. Șirato, Al. T. Stamatiaid, Alexandrina Scurtu, G. Stratulat, Caton Theodorian, A. Toma, Ada Umbră, T. Vianu, I. C. Vissarion.

ABONAMENTE:

UN AN LEI 50 = ȘASE LUNI LEI 30

Pentru învățători, profeși și studenți,

UN AN LEI 40

PREȚUL UNUI EXEMPLAR 1 LEU

SBURATORUL se găsește de vânzare la toate librăriile și chioșcurile de ziare din România Mare

Abonamentele se primesc la Librăria Alcalay & Co. și la administrația revistei.

BCU Cluj / Central University Library Cluj
Administrația: Strada Sarindar No. 14

— BUCUREȘTI —

Manuscrisele, corespondența și schimbul se vor trimite pe timpul verii pe adresa d-lui E. Lovinescu, Fălticeni.

ULTIMA NOUȚATE

Doamna dela Crucea Rosie

SCHIȚE ȘI NOVELE

DE

A. L. CAZABAN

Se află la toate librăriile din România Mare

PREȚUL 5 LEI

SBURĂTORUL

REVISTA LITERARĂ, ARTISTICĂ ȘI CULTURALĂ

Director: E. LOVINESCU

ANUL I, No. 20.

30 AUGUST 1919.

Cele două coarde ...

I

Părem dumbrava sacră a Muzelor... N'o spun dintr'un sentiment de încredere în sine, ci mai mult dintr'o ispășire publică... Versuri, versuri, versuri... Cântă Muzele prin glasul grav și mistic al lui D. Nanu, și prin glasul tragic și impresionant al Elenei Farago, prin fantezia grațioasă a lui Victor Eftimiu și prin versul abrupt, plin de idei și de imagini căutate, al lui N. Davidescu; cântă Muzele prin acordurile melodice ale atâtor. poeți maturi sau începători...

Răsună paginile *Sburătorului* de zumzetul rimelor; răsună saltarele biroului meu de freamătul poeziilor în așteptarea marelui mister al luminii; gem ca într'o „bolgie“ dantescă poemele troenite în neantul coșului... Versuri, versuri, versuri... Și numai la *Sburătorul*. Muzele ciripesc în toate colțurile țării: la Craiova, la Galați, la Iași sau la Botoșani... Umplu paginile revistelor cu melodia lor frustă sau armonică, cu glasul lor subțire sau sonor...

Versuri, versuri, versuri... De pretutindeni se aud versuri ce împânzesc aerul... Se aud, dar puțini le și ascultă. Sunt atât de rari cititorii de versuri în această dumbravă sacră a Muzelor patriei noastre! Doar Muzele se ascultă între dânsese, în răgazuri... Ceilalți sunt grăbiți cu rosturile vieții... Într'o societate tânără, fiecare e zorit spre bucuriile clipei, de teamă să nu-i ia altul înainte. Gâlgăie în noi ritmul impetuos al vieții lacome...

Și totuși, din toate părțile, în sgomotul orașelor înfrigate de îmbogățire, ne vin versuri, versuri, versuri...
Prea multe versuri...

S'ar putea crede că în amurgul zeilor antici, Muzele despletite s'au adăpostit în dumbrăvile noastre, de teama creștinismului palid și ascetic. Nu puteau trăi numai din hrana mistică a rugăciunii: le trebuia și libertatea mișcărilor grațioase. S'ar putea crede că după noaptea lungă a barbariei, corul lor s'a refăcut în plaiurile țării noastre. O formulă binevoitoare a lui Alexandri ne-a și hotărât destinul: Românul s'a născut poet.

Și totuș nici Muzele nu și au oprit spaima în văgăunele sălbatece ale Carpaților, nici nu e vre-o rațiune istorică pentruca Românul să se fi născut mai poet decât alte neamuri.

Suntem, dimpotrivă, din tulpina unui popor lipsit aproape cu desăvârșire de însușiri poetice. Abia amestecul slav ne-a turnat în sânge ceva din darul absurd al visării deșarte și din puterea sterilă a contemplației. Străbunii noștri Romani îmbrățișeau doar numai realitățile vieții. Nu se luptau cu himerele. Aproape n'au cunoscut lirismul. Nu puteam moșteni dela dâșii nici instinctul frumosului inutil, nici fiorul emoției comunicative. Muzele n'ar fi putut găsi deci la strănepoții lupoaicei prețuirea unui gust cultivat. Căvinse de inutilitatea mișcărilor lor alterne, ele cer însă mângâierea unei priviri pricepătoare.

Și totuș se scriu versuri, versuri, versuri... Din toate colțurile văzduhului se aude zumzetul de albine al rimelor. Te-ai crede într'un stup al poeziei...

* * *

Lirismul literaturii române de azi nu este însă un privilegiu al rasei ci e numai o formă de evoluție literară, la care ne-am oprit deocamdată. Atât. Și pentru a o spune mai limpede: este forma cea mai primitivă a emoțiunii artistice. Suntem lirici pentrucă suntem încă un popor tânăr și o civilizație începătoare. În fața spectacolului naturei avem înminunări și expansiuni de copil. Un nimic ne mișcă; nu pentrucă am avea o fire mai impresionabilă ci pentrucă suntem într'un stadiu de evoluție, când sufletul vibrează mai lesne.

Lirismul e prima expresie a emoțiunii: ce frumos e! În această exclamație, modulată sub mii de forme și de variațiuni, se traduce cea dintâi atitudine lirică a unui

suflet ce se deschide în fața naturii. Paginile cele mai multe ca și cele mai frumoase ale literaturii universale ies din acest extaz, pe care nu-l întunecă umbra vreunei îndoeli și pe care nu-l roade nici o întrebare dureroasă... Un strigăt simplu și sublim. Atât. Și acest strigăt poate fi și expresia lirică a omului primitiv pus în contact brusc cu un fenomen impresionant, și exponentul sufletesc al poetului celui mai mare...

Singura deosebire stă numai în *artă*; — chestie în afară însă de discuție. Căci versurile ce împânzesc aerul cu zumzetul rimelor lor, nu presupun cu necesitate o artă rafinată...

* * *

Lirismul nostru nu se traduce însă numai sub forma specifică a versului. A coplesit și celelalte forme literare. Proza română abia poate răsufla sub iedera înăbușitoare a poeziei lirice... Nu mai vorbesc de așa zisul poem în proză care devenise o primejdie națională acum câțiva ani. Mâini poetului D. Anghel sunt și acum neîmpăcați în Câmpiile Elizee. Au remușcarea și perturbării stilistice pe care o pricinuiseră arabescurile *Oglindei fermecate*. Nu mai era amestecul limbilor ci amestecul formelor literare...

Dar și genurile obiective — nuvela și romanul de pildă — sunt pline de seva tânără a lirismului. Proza lui Delavrancea e lirică; nuvelele d-lui Brătescu-Voinești reproduc sub diferite nume sufletul scriitorului; mai sinceră, d-na Hortensia Papadat-Bengescu își notează, fără înconjur, bătaia inimei în pagini patetice de lirism sau de analiză subiectivă fără pildă în literatura noastră. Romanul, de la *Dan* al d-lui A. Vlahuță și până la *Marin Gelea* al d-lui N. Pătrașcu, fără să uităm nici pe *Neculai Manea* al d-lui M. Sadoveanu, este oglinda aceluiaș lirism primar și dovada neputinții scriitorilor noștri de a eși din personalitatea lor pentru a scruta rece și obiectiv lumea din afară, dându-ne icoana omenescului sub teluritele lui forme. Pentru dânsii, lumea se reduce încă la arcele eului...

Iată pentru ce literatura noastră pare încă dumberava sacră a Muzelor și paginile *Sburătorului* răsună de freamătul rimelor. Și din urmă, vin încă alte multe versuri, în așteptarea marelui mister al luminii...

E. LOVINESCU

Intâiele Raze

*In seara 'n care luna mi-a 'ntins întâia rază
Spre care n'am tins mâna, ca de obicei, s'o prind,
Ci am simțit cum brațe lăuntrice-o cuprind,
Și cald mi-o trec prin tâmple și 'n suflet mi-o așează,—
Am adormit zămbindu-mi și 'n vis am plâns ca trează.—
Și-a fost întâia noapte în care-am adormit
Fără să 'ngân o rugă spre îngeru-mi de pază,
Și făr' să știu de iasca din candelă veghează,—
In seara 'n care luna mi-a 'ntins întâia rază
Spre care n'am tins mâna, ca de obicei, s'o prind...*

*Și 'n seara 'n care luna mi-a 'ntins întâia rază
Pe care mi-a fost teamă în suflet s'o cuprind,
Ci am simțit, speriată, că mâinile-mi întind
Cu palmele pornite potrivnic, ca o pază,—
A fost întâia noapte în care n'am dormit.—
Și-a fost întâia noapte în care am visat trează.
Căci am simțit cum candeli lăuntrice veghează
La căpătâiul unui copil care-a murit
Tinzând zădarnic mâna spre îngeru-i de pază,—
In seara 'n care luna mi-a 'ntins întâia rază
Pe care mi-a fost teamă în suflet s'o cuprind...*

ELENA FARAGO

MIRAJE

Satirii.

Intr'o vie mă rătăcisem de prieteni printre butucii de aramă
foșniloare și ciorchinii vineji.

O voce îmi strigă: „Vezi să nu-ți iasă înainte vre-un
Faun!“.

— Măcar de-ar fi! am răs vesel înapoi, și i-am așteptat.

Mi-a spus atunci o femeie din cele ce știu a te opri din
mers și răs ca să le ascuți. Mi-a spus: „Fauni... n'am văzut,
dar mișună satirii.“

Când am trimis copila la învățătură cu cel mai bun prieten,
om vârstnic, mi-a spus fata că nu mai merge cu el la

drum niciodată. N'am întrebat-o de ce, nici n'am mai trimis-o; dar cine mai putea reda copilei curăția minții, și mie pe aceea a iubirei neprihănite de mamă!

Și altădată sora mea cea mică când sta alături de un om care se zicea foarte cum se cade, se vede fiindcă nu fusese în pușcărie, a țipat scuturându-și mâna. A doua oară poate că nu va mai țipa, căci cine-i va reda glasul sperios al inocenței depline!

Cunosc un bătrân respectabil care bălbâie puțin când dă bună ziua copilelor oamenilor, și alți oameni—destui—murdăresc cu cugetul care li se prelinge pe buzele late, vocabularul cuvintelor celor mai cinstite.

Se vorbește mereu de erotismul femeilor, dar mișună Satirii!

Asta e lumea!... frumoasă... și mie îmi pare uneori frumoasă! Mai ales când nu sunt în ea oameni... când e numai Cer... soare și apă. Totuși în raclă ce bună trebuie să fie odihna mădulelor sub pleoapele țepene. Ce liniște!

Când e numai cer, soare și apă, e frumos... dar, lipsesc oamenii. Urâtă e moartea!

Eu nu cer moarte, cer liniște. Cer să înceteze truda.

Nu vreau să mor, dar foarte adesea nu pot suferi să mai trăiesc și mă gândesc la liniștea din criptă, cum se gândește firul mereu vibrant, mașina cea neobosit sbârâietoare la ceasul ruginei.

I-am răspuns: E frumoasă viața... Ce păcat că mișună Satirii!

Frumoasă e lumea! Viața foșnitoare cu butucii de aramă și ciorchinii vineți... dar ce păcat că nu mai sunt Fauni!

Prietenul cel ingrăt.

Mi-am adus aminte de dânsul! Când intram, striga din fundul odăei: „Tu ești?” — Eu!... „Ha!... ha!... bravo!... ia vino să-ți spui ceva!”

În totdeauna avea ceva să-mi spue. Mă așezam din obicei pe acelaș scaun... Își punea mâinile pe genunchi. La două, două vorbe, își mușca puțin pumnul închis. Un nărav al lui, — și zicea: „Vezi!” — O vorbă a lui.

O bucurie mare mă cuprindea acum că mă duc iar să-l văd. Nimic nu se schimbase, nu se acoperise în sufletul meu către el, de timpul despărțirii noastre. Ca și cum abia în ajun îmi zisese: „Vii mâine!” Și eu îi răspundeam: „Să vedem!” — Atunci luându-și mâinile după genunchi mi le punea pe umeri. — Bunul bătrân! — „Vino!” — Și veneam totdeauna.

La colțul uliței era o cracă de pom care mereu îmi sgâria pălăria—dar nu era zi dela Dumnezeu să nu mă agățe! Un câine, jap! de după un gard, bălțat în frunte; un dulău frumos.

Eu îl fluieram printre gratii... La gard Sofronie, sluga, un
leneș fără de pereche, mereu spânzurat pe zaplaz.

— Acasă domnul? — întrebam din obicei fără să aștept
răspuns. Era totdeauna acasă.

Ajunsesem! Tăiaseră craca. Mi-a părut rău... Câinele
nicăeri!

... Unde-or fi porumbeii? Altădată cum mă apropiam foșnea
stolul.

„Ei!... au luat porumbeii!“ O slugă la gard, alta nouă.
Plictiseală! L'am întreat din obicei: Acasă domnul?

A răspuns deslușit: „Nu e!“.

Cum era cu puțință? Pentru întâia oară nu se purta prie-
tenește. Un prieten nu pleacă niciodată în călătorie. M'am su-
părat pe el pentru întâia oară. Unde e? l'am întreat necăjit.
Unde e? simțindu-mă înstrăinat ca și porumbeii, ca și sluga...

Și eu care așteptam să-mi strige: „Bravo... ai venit... să-ți
spui ceva!“ gata să mă așez pe acelaș scaun din obicei...

... Să-l văd mușcându-și pumnul la fiecare două vorbe, —
un nărav al lui.. Să spue fără rost: „Vezi!“.

Unde e? Prietenul cel ingrât! Care plecase când eu veneam
spre dânsul — care trăgea de sub mine scaunul obiceiurilor
dragi — care luase cu el bucuriile pe care sufletul meu și le
pregătea încă—care lipsea dela datoriile lui către mine.. unde
era dus? BCU Cluj / Centrai University Library Cluj

„A murit!“.

Cum! a murit? și nu mai știe de nimic. Și mie îmi sapă
în suflet un mormânt! Nu mă mai dorește, cum nu mai dorește
nimic! și mă pradă pe mine de dorința de el! El nici nu mai
știe că nu mai e! Și eu îi simt lipsa și jalea. A murit și m'a
lăsat intrisiat de moarte!

Prietenul cel ingrât! Mi se pare și acum că îl aud zicân-
du-mi: „Haide!... Vino!“ și îi răspund: Nu știu când voi veni..
Și mă voi duce după el curând!

HORTENSIA PAPADAT-BENGESCU

In țara lor..

*In țara lor duerea e stăpână
De la colibă până la palat,
Posomorâtul cer indoliat
Se 'ndoaie pe ruine și țărână...*

*In țara lor mirarea este mare
De cum veniră toate fără rost...
Trăiau un vis ce parcă nici n'a fost...
Și parcă nu-i păzește-acelaș soare!*

*In țara lor nici cântec nu răzbește,
Iar freamătul răsună cobitor ;
Tac apele în valurile lor...
Din ce-a fost viu doar jalea mai trăiește!*

*In țara lor plâng ochii cei albaștrii
Și albe mâini se frâng peste dureri.
Cu pomenirea zilelor de eri...
Iar sus pe cer întunecați par aștrii!*

*...In țara lor poporul e cuminte
Iși poartă resemnat destinul crud...
Dar în tăria nopței, se aud
Blesteme vii din proaspete morminte !...*

BCU Cluj / Central University Library GEORGE CAÏR.

Aceeși amăgire

*Și iar și fără voce, gândirea mi-e la tine!
Din nou privirea-ți caldă m'ajunge de departe,
Și blândă, eteree, te chem încet, spre mine.*

*Aceeși amăgite și-aceleași dulci cuvinte
Mă fac să uit pustiu adânc ce ne desparte
Și-o clipă îmi stai iarăși senină, înainte.*

*Vrăjit, plutesc în noapte pe aripi de albe visuri
Și 'ncerc s'adorm în ele, să nu mă mai deștept.
Dar iar mi-apar în cale, aceleași negre-abisuri...*

Și iar și fără voce, iubito... te aștept!

MIRCEA FREAMĂT

Cântecul lebedei

Am iubit-o...

Era micuță, și albă, și gingașă, și blândă... Buzele ei zâmbeau mereu, mereu, dar zâmbetul îi părea adumbrit de o melancolie stranie care-i lăcrima veșnic în ochii albaștri-gânditori... Șapte ani n'am văzut tristețea sufletului ei! N'am vrut sau n'am putut? Nu știu... Când am descoperit-o însă, era prea târziu. Până atunci parc'am umblat cu ochii închiși, orbiți sau îmbătați de fericire... Fericire, fericire! Cumplită mai este uneori îmbrățișarea fericirei!...

Era tăcută și plâpândă ca o floare sfinx, pripășită într'un pământ străin. Asculta cu ochii mari, mirați, și parcă nici nu înțelegea potopul vorbelor mele de iubire veșnic nerăbdătoare, veșnic lacomă, veșnic aceeași. Imi era însă mai dragă așa. Uluirea și nepriceperea îi dădeau o înfățișare de naivitate copilărească și o nevinovăție care-mi tulburau neîncetat sufletul și simțurile. Trecuseră ani de când era nevasta mea și mereu părea o fetiță nedumerită, mereu avea farmecul nouității. Mă simțeam bărbatul cel mai iubitor din lume și cel mai fericit, fiindcă toată ființa mea n'o mai râvnea decât pe Anișoara.

De ce n'a rostit gura ei o șoptă de dragoste niciodată? În șapte ani de zile niciodată!... Ca și când i-ar fi fost frică sau rușine... Primea sau poate suferea sărutările mele, se cutremura uneori sub năvala lor furtunoasă, dar niciodată nu și-a pierdut cumpătul, nici o tresărire de patimă nu i-a grăbit bătăile inimii. Niciodată! Și până azi eu n'am băgat de seamă!... Atât de mult am iubit-o, atât de mult mă îngâmfase fericirea!...

Am întâlnit-o întâia oară într'o zi de primăvară, într'o căsuță albă, veselă, modestă.. Imi aduc aminte lămurit toate amănuntele.. Era îmbrăcată cu o rochiță ca cerul, presărată cu floricele mărunte vinete-închise. Avea un trandafir alb în piept și altul în părul de aur răzvrătit în cârlionți sburdalnici. Ședea pe o canapea veche, cam hodorogită, și razele soarelui, dând buzna pe fereastra mică, prin perdelele scrobite de dantelă ieftină, o căutau parcă înadins pe ea, i se încurcau prin păr, îi îmbujorau obrajii bucălați, îi sărutau buzele întredeschise într'un surâs sglobiu, trandafiriu, în care încă nu se zărea nici urmă de melancolie..

N'am schimbat cu ea nici o vorbă, dar inima toată mi s'a umplut cu chipul ei. O priveam numai pe furis, înfricoșat poate de frumusețea ei, de zâmbetul ei, și pizmuim grozav razele care o mângâiau în dragă voe și a căror mângâiere ea o sorbea ca o alintare de dragoste.

A doua zi însă am și cerut-o de nevastă..

Părinții ei au fost încântați. Vai de mine, atâta cinste, atâta noroc! Erau doar oameni nevoiași, fata n'avea un ban zestre,

pe când eu... Mi-au dat-o. Cum să nu mi-o dea? O, Anișoara, ce fericită va fi când va afla!...

Deabia pe urmă i-am spus și ei că o iubesc și o vreau de soție. Pe urmă, adică după ce m'am asigurat de un sprijin puternic. Altminteri n'aș fi îndrăznit să mă apropii. O iubeam prea mult...

Glasul meu nici n'a mirat-o, nici n'a spăimântat-o. A ridicat ochii spre mine, foarte încet, și mi-a răspuns scurt:

— Da.

N'am mai avut puterea să mă stăpânesc. Am îmbrățișat-o nebunește într'o izbucnire de fericire. Și n'am băgat de seamă că glasul i-a tremurat și că'n ochi îi pâlpâia o durere înlăcrimată care ar fi trebuit să mă neliniștească puțin... N'am mai putut vedea nimic. Iubirea mi-a înfășurat toată ființa cu un văl de mulțumire prin care nu mai străbătea nici una din bănuelile mărunte ce amărăsc viața oamenilor...

Și din clipa aceea am trăit ca într'un vis. Deseori mă miram cum de am putut trăi înainte s'o cunosc pe ea? In orice caz îmi ziceam că cecece a fost până atunci nici n'a fost viață. De atunci începe viața mea. Ea este viața mea. Ea... ea... Și-mi închipuiam că în minutul când ași pierde-o, m'ași prăbuși ca o ruină sfărâmată de un uragan..

Am iubit-o atât de mult că nici prin gând nu mi-a trecut niciodată să mă întreb cât mă iubeste ea pe mine sau dacă nu mă urăște... De vreme ce o adoram, am crezut că și ea trebuie să mă iubească. Asta e deseori credința amanților îmbătați de iubirea lor... Ce greșală grea! Increderea nu se potrivește cu iubirea. Increderea te face egoist, îți înăsprește inima, îți turbură vederea. Iubirea adevărată e sfioasă, umilă și fricoasă. Orice atingere o doare, orice privire o cutremură, o aruncă în zvârcolirile geloziei. Numai gelozia te ferește de orbirea neroadă, de încrederea înșelătoare. Gelozia îți pune mereu întrebări, îți deșteaptă mereu bănueli... Gelozia e iubirea...

Iubirea încrezută poate că nici nu e iubire? Sau poate că e mai mult decât iubirea?... Da, da, probabil că e mai mult. Cel puțin uneori... Gelozia, la urma urmelor, face comerț din iubire, găsind veșnic condiții: numai pe mine să mă iubești, la altul să nu râvnești... Pe când iubirea mea a fost necondiționată. Am iubit-o pentru că am iubit-o, iar nu pentru că m'a iubit ea sau nădăjduind că mă va iubi...

Caut explicații, simt... Poate chiar scuze... Deaceea mă frământ... Cu toate că iubirea, oricât de mare, nu poate fi o vină și nici o părere de rău...

Eram mândru pentru că o iubeam. Imi plăcea când, pe stradă sau la teatru, toată lumea întorcea capul; când surprindeam privirile lacome în ochii bărbaților și invidia în privirile femeilor. Pe fața mea trebuie să fi stăpânit trufia și sfidarea. Imi venea să strig tuturor: este numai a mea!... Căci într'adevăr numai a mea era. Pășea blândă și indiferentă ală-

turi de mine, parcă nici n'ar fi băgat de seamă că oamenii se închină în fața ei.

Numai odată s'a smintit în șapte ani, o singură dată.. Luasem masa la un restaurant. Ea stătea gânditoare ca totdeauna, puțin îmbujorată. Era mai frumoasă, sau mi se părea mie? Ii vorbeam, în șoapte... Ii vorbeam de iubire, veșnic de iubire, în cuvinte trandafirii... Și atunci i-am destăinuit întâia oară că sufletul meu nu mai e însetat decât de o dorință. După ce sorbisem din dragostea ei, îmi trebuia acum un copil care să-mi perpetueze iubirea, care s'o înlănțuiască de mine pentru totdeauna... Mi s'a părut că tresare când mi-a înțeles dorința. Dar totuși nici nu s'a uitat la mine. Ochii ei au rămas ațintiți în gol, întrebători, stranii...

Tocmai în momentele acelea ușa s'a deschis sgomotos și în sală a intrat un grup de tineri țănoși, spilcuiți, gălăgioși, printre care și doi ofițeri. Anișoara a întors privirea, poate fără să vrea, spre intrare. Un locotenent — înălțitor, subțire, cu părul negru lins, cu un profil uscat, mi-l amintesc foarte bine — s'a oprit brusc, mirat parcă, cu ochii la masa noastră. O clipire a stat așa, pe urmă s'a amestecat printre ceilalți, dar cu coada ochiului mereu la Anișoara, ca și când l'ar fi fermecat. Nu m'ar fi izbit zăpăceala ofițerului; eram doar obișnuit și chiar măgulit ca bărbății să-și mângâie privirile în frumusețea soției mele. Anișoara însă s'a schimbat la față deodată, parc'ar fi lovit-o un trăsnet din senin. S'a sculat drept în picioare, m'a apucat brusc de mână și mi-a șoptit nervoasă și poruncitoare:

— Vino... Să plecăm... Nu mai pot...

Și, cum eu eram nedumerit poate, s'a răstit aproape la mine:

— Nu 'nțelegi? Trebuie să plecăm... Altfel...

M'am supus fără nici o altă explicație. Era întâia oară când îmi cerea și ea ceva. Nici mai târziu nu am necăjit-o. Mă sâcâia puțin întâmplarea, mă rodea curiozitatea, dar n'am stăruit pentru lămuriri. Mi le-am închipuit singur. Desigur că în privirea ofițerului a fost o îndărătnicie care a supărat-o sau a plictisit-o și poate că ar fi scos-o din fire dac'am mai fi stat...

A doua zi însă un prieten, care fusese în aceeași sală la altă masă, m'a întrebat zâmbind cu înțeles:

— Ei... v'ați împăcat?

Observase gestul Anișoarei și mi l'a explicat: locotenentul a iubit-o înainte de a se mărita cu mine, o mai iubește și astăzi...

Am râs cu poftă. Auzi! Un biet locotenent care a iubit-o și o mai iubește! Ridicol! Atunci când o iubesc eu, vrea s'o iubească și el!...

Râsul meu i s'o fi părut neînțeles, căci a adăugat îndată mai serios:

— Dar și ea l'a iubit... Mult... Foarte mult...

Am râs mai tare. Ca un zevzec. Eram incredințat că omul

vrea să mă facă gelos. Și mă simțeam atât de sigur... Deabia azi văd ce neroadă este în iubire siguranța..

Totuș seara am întreat pe Anișoara, dar mai mult în glumă :

— Adevărat c'ai iubit un locontenant ?

Și ea a răspuns, privindu-mă drept în ochi, fără șovăire, poate chiar cu prea multă îndrăzneală, ca și când ar fi așteptat întrebarea :

— Da.

Simt și astăzi cum m'a săgetat acel „da“ prin inimă. Dar numai o clipă Mi se păruse o sfidare, un ghimpe care vrea să se înfigă în inima fericirii mele.. L'am smuls însă repede, cu o sforțare hotărâtă. Adică ce-mi pasă mie acuma dacă l'a iubit atunci ? Trecutul nu mă interesează. Prezentul e al meu, și viitorul. În iubire numai prezentul are însemnătate. Cel ce zgândăre trecutul nu iubește cu adevărat..

Peste un ceas nu-mi mai rămăsese în suflet nici urma acelu „da“ supărător. În schimb, fără să-mi dau seama, am început să doresc cu mai multă îndârjire :

— Un copil ! Un copil !..

Li repetam într'una cuvântul acesta, ca un papagal neobosit. În cele din urmă parcă nici nu se mai sinchisea, Imi răspundea cu zâmbetul ei straniu, în care puteam citi și încurajare și nedumerire, și milă și dispreț, și plăcere și scârbă..

Au trecut luni, ani, și dorința mea a rămas moartă, o sărmană și zadarnică bătaie de buze, o boare rece fără urme. Cu toate acestea n'am desperat. Printr'o voință încordată am izbutit până azi în viață. De ce n'aș izbuti și aici ?

O iubeam cu atât mai pălmaș cu cât dorința-mi flutura deșartă. Incepui să-mi închipuesc nerozii. Imi ziceam că trebuie să fie la mijloc vre-o gelozie de-a ei copilărească. Poate i-e teamă că, având copilul, aș iubi-o mai puțin, mi-aș împărți dragostea în două. Căutam să-i dovedesc că se înșală și o copleșeam cu mai multe mărturisiri. Poate că exageram. De aceea nici nu mă supăram când, uneori, în vremea din urmă ceva mai des, mărturisirile mele o indispuneau. Mă simțeam vinovat și-i ceream ertare..

Și ea tăcea mereu... Era în stare să știe zile întregi cu mine fără să scoată o vorbă. Cu ochii în gol, pierdută, cu gândul cine știe unde, sau poate fără nici o frământare în creeri, se oploșea într'un colț de canapea și tăcea. Cred că dacă n'aș fi stârnit-o eu, n'ar fi deschis gura niciodată. Da, da !... Acuma sunt sigur că nu mi-a adresat cuvântul niciodată... În șapte ani de zile niciodată n'a avut nimic să-mi spună ! Niciodată !... Cumplit ! Eu care, când n'am cu cine palavragi, sunt în stare să vorbesc singur, numai să nu tac, îmi închipuesc că tăcerea e cea mai mare tortură în lume. Tăcerea e dureroasă ca o rană, și neagră ca moartea... Și ea tăcea mereu !

Apoi într'o seară, când am venit acasă, am găsit-o în pat,

cu fața palidă și asudată, cu ochii aprinși și speriați. Părea pe moarte... M'a cuprins o tremurare grozavă. Am mângâiat-o, am acoperit-o cu sărutări și cu întrebări. O lăsasem doar sănătoasă dimineața, și acum... În loc de răspuns, a închis ochii, obosită sau poate plictisită.

Dar suferea... Incerca să-și înăbușe suspinele și nu mă izbutea... Imi frângea n mâinile de grije și de compătimire. Cel puțin să-mi spună ce o doare, ce-a pășit, cum s'o ajut?... Tăcea ca totdeauna, sau răspundea cu ochii închiși, în vorbe reci: nimic, trece, lasă, destul... Și-mi făcea mereu semn s'o las în pace, căci îi trebuie liniște, numai liniște...

Imi fierbeau creerii. Nu mai puteam sta nepăsător, mașor indiferent al durerilor ei. Era doar vorba de iubirea mea, de viața mea, de nădejdea mea...

— Să vie un doctor! Imediat un doctor!... Un doctor!... Doctor!...

Țipam ca un nebun, îngrozit de suferințele ei din ce în ce mai istovitoare. Ea însă atunci, cu o sforțare crâncenă, s'a ridicat în așternut, s'a uitat lung la mine—nu mai avea spaima de adineaori în ochi—și mi-a zis rece, rar, ca și când ar fi vorbit cu un dușman:

— Dacă chemi doctorul să știi că... mă omor!

Parcă mi-ar fi lunecat o șopârlă în sân. Ce-i asta? Ce înseamnă asta? Să mă revolt sau s'o compătinesc?... Nu știam ce să zic și ce să fac. Oare altul în locul meu, care n'ar fi iubit-o atât de mult, ce-ar fi făcut?... Pe urmă am privit-o înfricoșat, ca și când n'aș fi crezut-o în toate mințile, și am stat așa un răstimp, ca un bolovan... Pe urmă am început să simt că orbitele mi s'au muiat de lacrimi, m'am așezat la picioarele ei și am plâns domol ca un copil bătut pe nedrept...

Toată noaptea am petrecut-o la picioarele ei, plângând, în vreme ce ea se silea să adoarmă și nu putea de dureri, nevoită să geamă din când în când, spre dimineață tot mai des... Nu mă privea, nu-mi cerea nimic, nu-mi lua în seamă jalea, parcă nici n'ași fi fost acolo... Uneori își oprea ochii spre mine, dar fără să mă vadă... Sufeream și nu mai îndrăzneam să deschid gura. Imi era teamă că glasul meu, oricât de blând, ar omori-o... Aci ajunsesem în noaptea aceea de lacrimi!

Dimineața buzele ei au șoptit, parcă înafară de voința ei:

— Doctorul... doctorul...

Am alergat într'un suflet, l'am tras din pat, l'am adus în câteva minute... Când l'a văzut, s'a liniștit și mi-a făcut semn să-i las singuri. Am ieșit. Stăteam la ușe ca un câine credincios, ciulind urechile. Ii auzeam gemătele, acumă mai grele, mai prelungi. Dar vorba nu i-o auzeam... Mi se părea mereu că moare și mă muștram că n'am rămas lângă ea să-i alin durerile măcar în ultimete clipe...

După o veșnicie a ieșit doctorul. Era palid și el și avea broboane de nădușeală pe tâmpile.

— A murit? strigai gătit de desperare.

— Încă nu — murmură dânsul clătînând din cap.

Pe urmă mi-a povestit lucruri neînchipuite. Anișoara avea să fie mamă... (O, fericirea mea visată!) Dar se vede că n'a vrut.. Sau n'a putut... Cine să mai știe?... Și a găsit pe cineva, care mi-a omorât nădejdea cea mare. A ucis-o cu precugetare, cu sânge rece și cu mână grosolană, și împreună cu ea mi-a otrăvit și iubirea, a svârțit-o în mormânt!...

Doctorul vorbea rar, mișcat puțin, rostind pe nas cuvinte împoșonate care aveau să înfrumuseze o putreziciune îngrozitoare. Iar eu îl ascultam pricepând și nevoind totuș să pricep, ca un osândit care-și aude sfârșitul și tot mai caută vre-o speranță în ochii judecătorului, în mișcarea buzelor lui, în înșirarea vorbelor... în toate nimicurile mici ce învărășesc o nenorocire mare. Il ascultam și ochi-mi plângeau și sufletul tot îmi atârna pe buzele lui cărnoase, crăpate, uscate, care se închideau și se deschideau într'una ca o amenințare gata să te înhațe.

— Trebuie să moară? îl întrerupsei apoi deodată, oprindu-mi respirația, rugător și sgâlțâit de spaimă.

Întreruperea îl făcu să tresară, parcă l'ar fi smuls dintr'un făgaș pe care înainta cu siguranță. Mă privi cercetător, ca și când ar căntări cât de grea poate să fie lovitura pe care aş putea-o înfrunta.

— Ești bărbat... Trebuie să fii tare — bolborosi pe urmă ridicând ochii peste capul meu, în tavan. Mai are să trăiască... câteva ceasuri... poate câteva ceasuri...

Am năvălit în odaia Anișoarei. În urechi îmi bubuia ca o furtună: câteva ceasuri... câteva ceasuri...

Când am îngenunchiat însă lângă patul ei de durere, m'am simțit deodată iarăș stăpân pe mine. Nu mai plângeam, îmi storsesem desperarea din ochi. Să nu-și citească pe fața mea osânda...

— Curaj, Anișoaro, și încredere... Nu-i nimic grav.. Nimic... Nimic..

Mințeam cu convingere mângâindu-i mâna și brațul ce zăcea moale și greu pe așternutul alb-zăpadă. Se uita la mine cu un zâmbet de superioritate care-mi spunea că ea știe tot, tot, că minciunile mele sunt de prisos.. Iar în privirea ei acuma parcă licărea o milă sau ceva ce nu mai văzusem niciodată în șapte ani de zile. Surâsul ei straniu murise..

Părea că nici nu mai suferă. Nu mai ofta și nu mai gemea. Iși rotea numai ochii prin odaie ca și când și-ar fi luat rămas bun dela mobile, dela perdele, dela toate lucrurile mărunte și neînsemnate cu care trăise atâția ani.

— De ce, Anișoaro? De ce? o întrebai când privirea ei se opri în ochii mei, cu milă și durere.

Niciodată nu mă mai privise ca acuma. Niciodată!

Pe fereastră năvăli deodată soarele de dimineață, vesel,

auriu, ștregar, și se așează tocmai pe obraji ei, se încurcă prin părul ei blond ca o primăvară. Și buzele ei parcă se aprinseră sub sărutarea razelor calde și 'n ochi îi răsări o tresărire blândă de speranță.

— De ce? De ce? îi șopteam într'una prostește, cu ochii scăldați în lacrimi, Copilul nostru... fericirea noastră... De ce?

Căpșorul ei se odihnea ușor pe pernele albe, dantelate. Gâtul plin, rotunjour, alb parcă se mai întinsese puțin, se mai arcuise, ca gâtul unei lebăde albe... O priveam întrebător și așteptam înfricoșat un răspuns. Imi trebuia un răspuns, o supremă lămurire... Era obosită. Oboseala cea din urmă. Deschise anevoe ochii mari în care pâlpăia chemarea morții. Câtă suferință și câtă milă cuprindeau acum ochii ei frumoși!... Mă scrută lung, cu o privire în care gemea durerea și părerea de rău. Apoi ochii se închiseră încet, istoviți, parcă n'ar mai fi putut îndura lumina vieții. Și atunci buzele ei au murmurat cu o duioșie sinceră, nimicitoare:

— Nu te-am iubit niciodată...

L. REBREANU

TĂCERE

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Să nu vorbim nimic ca în altare
Și să îngenunchiem tăcuți sub lună;
Din jurul frunții tale o cunună
Să înflorească razele lunare.

Tu mâinile pios le împreună
C'un gest de rugăciune și iertare,
Și sufletele noastre ca o mare
Să murmure ușor după furtună.

Tăcere... Trece fericirea noastră,
O aripă de pasăre albastră,
Un strigăt de izbândă în pădure...

Să ne plecăm cu fruntea spre pământ,
Tăcerea sufletele să ne fure
Și'n fiecare să renască-un sfânt..

ION SÂN-GIORGIU.

BĂLADĂ

Un orizont tăcut și negru
Brăzdat de fulgere târzii,
Un han dărăpănat... aproape
De două cumpene pustii...

Eu beau, privind printre obloane
Cum p oaia picură mărunt, —
La ce s'o fi gândind hangiul
Că prea se uită greu și crunt?

Am poposit aci la dânsul
Să gust un păhăruț de vin,
Și-s trist că n'am nici un tovarăș
Să-i zic : „Noroc!“ și să închin.

Sunt trist că n'am cui spune taina
Pribeagului nefericit,
Ce-și poartă sufletul prin lume,
Un suflet rece, chinuit...

Căci vinul nu vrea să mă-mbete —
Mă ține treaz nebunul vis
Pe care nestatornicia
In cartea vieței mi l'a scris.

Mi-ai stat de-atâtea ori in brațe,
Acum și urma ți-am pierdut..
... Prin sat un câine urlă-n ploae,
Hangiul doarme abătut.

Pe coperișul de șindrilă
Cad picuri într'un ritm barbar,
Tot ce-am visat odinioară
Acum înec într'un pahar..

Un han dărăpănat... aproape
De două cumpene pustii,
Un orizont tăcut și negru
Brăzdat de fulgere târzii..

CONRAD

Pe coama dealului dela Vătraru, lângă șoseaua care duce la București, era poposit parcul de trăsuri al unui regiment de infanterie.

Oameni zgribuliți de frig, încovoiați, își suflau în degete ca să se încălzească sau se vârau unul într'altul lângă focul de vreascuri ce ardea chiar în șanțul șoselii.

Din când în când oamenii aceștia râdeau și în timp ce din depărtare se auzea sgomotul tunurilor și al luptei, ei își continuau nesupărați, cu toată asprimea vremii, conversația și glumele lor, ca și cum partida sângeroasă pe viață și pe moarte, care se juca la câțiva kilometri de acolo, nu-i interesa pe ei.

Aveau o distracție, una din acele distracții pe care o au oamenii numai la vânatoare sau în război.

Prinseseră un animal mic, de astă dată un soldat inamic, un băiat de vre-o 18 ani. Dintr'o patrulă care înaintase prea mult în liniile noastre, el era singurul supraviețuitor. Ceilalți căzuseră toți vitejește, nevoind să se predea.

Prizonierul — un copil — era așa de vesel că scăpase cu viață, în cât nu știa ce să mai facă de bucurie, ca să mulțumească pe adversarii lui care-l cruțaseră. El sărea în sus, râdea cu acea teamă pe care o au copiii față de cei mari, le făcea complimente și în nevinovăția lui le săruta câte-odată chiar mâinile.

Toată ziua de ieri și de azi muncise din greu și pentru toți. Toți îi dedeau ordine. Și el alerga în toate părțile neobosit, încântat că poate să-i servească pe binefăcătorii lui. Impingea la trăsuri, căra lemnele, făcea ori-ce corvoadă, numai ca să intre fie-căruia în voe și să-și arate recunoștința că nu-l omorâseră.

Acum isprăvisе treaba și soldații îl aduseseră în mijlocul lor, ca să le mai treacă vremea cu el. «Toapele» noastre îl priveau cu acea curiozitate și șiretenie prefăcută a oamenilor dela țară.

— Mă Neamțule cum te cheamă? — întreabă unul.

Prizonierul surâdea, cu niște ochi mici, făcându-i semn din umeri, că nu pricepe.

— Mă da hoț te-ă făcut tatu! — strigă un altul în hohotul de răs al grupului.

— Ia lăsați-l mă că mă înțeleg eu cu el. Dați-vă la o parte — intervine sergentul Mustăță cu autoritatea lui de șef. Dușmanul avea o expresie de drăgălășie, de bunăvoință nesfârșită. El se apropie de sergent în tunica lui cenușie strânsă pe corp, bătând militărește cismele ca în fața superiorului.

— Kamarad!... Kamarad!... exclamă prietenos băiatul, adăogând câte-va cuvinte neînțelese în limba lui.

— Stați că a început să vorbească.

— Marin, Stan, Ilie, cum te cheamă mă nică? Nu-ți face ni-meni nimic. Ești de-ai noștri acum.

— Domnule Sergent, întrebați-l mal bine de unde e. Poate că o răspunde...

— Mă camarade de unde ești?

— Kamarad!.. Kamarad!... — repetă el în culmea fericirii, neașteptându-se la atâta atențiune din partea lor.

— Nu ne înțelege lighioana!

Prizonierul se descheie atunci la piept și scoate un plic.

— Stați să ne arate ordinul de serviciu.

Mustață observă satisfăcut:

— Vă spusei eu vouă că nu e prost.

El are trei fotografii, pe care le oferă cu o tremură nervoasă celorlalți. Și are lacrimile în ochi, când arată una:

— *Mutterchen!*

— Ce zice? Cine e?

— Ei săracul.. o fi măsa. Și-adus și el aminte de ea. Copil mă, copil, ce credeți voi că e ăsta?

— *Vater*, arată mai serios pe a doua.

La a treia are un surâs ștregăresc:

— *Ich*.

— Așa te chiamă?

— Cum? Cum zici?

— Conrad.

— Auzi Conrad...

— Mă Conrade, da măta parcă ar fi cucoană mă, observă ca un cunoscător și după o minuțioasă cercetare sergentul Mustață.

— Domnule sergent o fi de neam...

— O fi mă. Ce crezi? Dați-i mantaua aia a mea, să o pue pe el. O să îngheți neamțule, numai în tunică. Adu-i și o pătură, să aibă cu ce se înveli. Dacă e de neam, e plâpând.

Inamicul le mulțimește.

Soldații după ce au întors în mâini fotografiile, le-au dat înapoi făcându-și fie-care reflecția lui înainte.

— Ei ce ne mai spui Conrade?

— Văzuși cum sărută fotografia mării înainte de a o băga în buzunar?

— O să-l iau de suflet, când m'oi libera de pe front. Iese om de treabă... Vrei mă Conrade?

În timpul acesta grupul se mai respirase. Unii se așezaseră în fața focului, răsucindu-și câte o țigară și scoțând câte un oftat adânc din piept, când își aduceau aminte de cei de acasă.

— Ia zi mă camarade, un cântec ca pe la voi pe-acolo.

Inamicul parcă a priceput această dorință a lor și, fără să aștepte mult, începu să intoneze unul din cântec ele învățate prin școală. Soldații îl ascultă. Sânt mulțumiți dar nu entuziasmați.

Prizonierul renunță la cântec și începe să imite păsările și animalele, în chip desăvârșit. Succesul de astă-dată e complet. Soldații în culmea bucuriei, nu încetează de a-l pune să repete într'una.

— *Ietzt Nachtigaln* — anunță el câte odată.

— Ce țignal mă neamțule? Privighetoare! Mă da hoț te-a făcut tatu!

— Domnule sergent, domnule sergent.

— Ce e?

— Uite omul ăsta, spune că inamicul a spart frontul și că ai noștri se retrag.

În adevăr un «camarad» tocmai sosise atunci. Vestea care o a dusese părea adevărată, de oarece o mișcare neobișnuită se vedea peste tot câmpul.

Un colonel sosește în automobil și se oprește în fața lor. Soldații toți s'au împrăștiat pe la trăsuri.

— Cine e mai mare la voi aici?

— Domnul sergent Mustață.

— Ascultă băete, se adresează colonelul sergentului care tocmai se prezentase, — nu mai e vreme de perdut. Repede luați-vă caii. Lăsați trăsurile aici. Să aveți timp să vă retrageți. Să scăpăm barem oamenii.

— Am înțeles, domnule colonel.

— Podul e distrus. Treceți prin apă. Chiar eu sunt nevoit să părăsesc mașina și să încalic. Ce e ăla acolo?

— Un prizonier.

— Stați de vorbă cu el?

— Nu, domnule colonel?

— Ați înțeles băeți? Grăbiți. Grăbiți.

— Domnule colonel, ce facem cu prizonierul? Il luăm cu noi?

— Cum o să-l luați?...

Colonelul se oprește și dă din umeri.

— La urma urmei... Ascultă. Dă ordin să încalice toți. Luați numai atelajele.

— Da, domnule colonel.

Ofițerul a încălecat. Toți sunt gata de plecare.

— Ce facem cu prizonierul domnule, colonel?

— Impușcați-l!

Pe fețele soldaților e o mișcare de groază și de revoltă, dar și de supunere necondiționată la ordin. Conrad sta drept între ei ca o lumânare, preocupat numai de ținuta lui ostășească și negândindu-se că la mijloc e chiar moartea lui.

— Sergent, trebuie să ne retragem pe malul cellalt. Trebuie să rezistăm... Sântem un pumn de oameni. Nu pot să-l iau cu mine. Dacă ne scapă?... Prin urmare isprăviți-o...

— Da, domnule colonel.

— Du-te mai încolo cu el.

Mustață ia prizonierul de mână... și acesta îl urmează ca un miel. Ei se depărtează prin ceața deasă care se lasă de jur împrejur.

— Săracul! Nu știe ce-l așteaptă. El crede că e tot glumă și de rândul ăsta.

— Da unde l'ați găsit? — întreabă colonelul mai blând, înduișat el însuși de mila care i se arată.

Se aude un țipăt sfâșietor. După aceea o detunătură, o a doua... Și pe urmă se vede apărând Mustață, speriat, uitându-se când la mâinile lui, când în urmă.

— Unde ai lăsat arma, sergent?

- Mi-am uitat-o acolo, să trăiți domnule colonel.
— Te-ai zăpăcit? Lasă că nu e nimic. Nu se putea altfel. Mai bine ce s'a făcut. Să nu vă pară rău! La război nu faci totdeauna ce vrei.
— Domnule sergent, ziceai că-l iei de suflet? — șoptește unul.
— Da, îl iau pe suflet. Nu mai sunt bun de nimic.
— L'ai achitat?
— Dar ce, era să i dau drumul?
O serie de împușcături pornesc fără veste din dreapta. Nimeni nu mai vorbește de Conrad. Fiecare vrea să scape, și micul detașament abia are timp să scoboare panta de la Yătraru.
Din stânga apar grupuri de soldați cu baioneta la armă. E imensul care debordează pe toată linia.

ALEXIS V. DRĂCULEA.

TRECU UN VEAC

Trecu un veac, sau sufletul mă minte?
El ce-a gustat suprema desfătare
Nu a văzut, din clipele fugare
Sporind pe zări, o mare de morminte?

Ne-am întâlnit, streini, sub înserare,
De mult de tot, că nu-mi aduc aminte —
Ca simțământ de dragoste fierbinte —
Nici vorba ta, nici prima sărutare.

Atâta știi: Dorind o bucurie —
Rătăcitor pe căile Durerii —
Iubirea ta m'a desrobit Tăcerii,

Ca un prilej de nouă poezie.
Și am știut că nimerisem sorții
Să mă'nvelesc în giulgiurile Morții.

GEORGE I. STRATULAT

CRONICA ARTISTICA

Spre o artă națională.

III

Estetica modernă exclude concepția metafizică după care arta ar fi produsul unei constituțiuni sufletești speciale și care, ca să poată fi apreciată, se adresează unui acord de sentimente cari fac — publicului — posibilă asimilarea operei de artă prin intuiție.

Dimpotrivă, estetica modernă — contemporană internaționalismului politic — vede în opera de artă, ca fenomen social, un eveniment de importanță umanitaristă provocat de voința artistului.

Adresându-se opera de artă omenirii în general, ea, nu ar putea fi decât stânjenită, în exprimarea ei liberă, prin elementele de diferențiere etice și etnice ce-ar conține.

Ca artă pură — l'art pour l'art — ea ar cere, din partea publicului consumator, iarăș muncă (cunoștinți estetice speciale) spre complectea ei prețuire, iar nici decum un acord de sentimente.

Dar opera unui *Dürer*, *Velasquez*, *Rembrandt*, *Watteau*, *Delacroix* etc., se poate oare înțelege integral numai prin considerarea elementelor artistice ce conține? Nu vi se pare că, dimpotrivă considerarea elementelor subiective etnice și etice, adică a valorilor interne, ne deschide abia calea spre o înțelegere complectă a personalităților lor artistice.

Desigur că pentru prețuirea capacității unui talent nu putem lua ca bază fundamentală decât întâiu calitățile artistice; dar când aceste calități sunt potențate printr'o afirmare superioară a facultăților sensoriale speciale unui popor, noi, nu credem că aceasta să vătăm valoarea pur artistică a operei de artă? Cu atât mai mult nu credem, cu cât aceste elemente se depun în opera de artă în mod aproape inconștient, ele fiind calitățile specifice rasei. Artistul care va fi în mai strânsă legătură cu pământul natal, acela va exprima mai bine aceste calități. Și chiar exprimarea pur artistică devine mai intensivă: cu cât cunoști mai bine obiectul preocupărilor tale cu atât, tu artist, te vei exprima mai sigur, mai liber și mai complect.

E lămurit că prin artă națională nu înțelegem pictura de fote, iie sau vase poporane, căci arta aceasta nu ar eși din domeniul etnografiei. Accentuarea a ceea ce ne-am obicinuit să numim „național“ e tocmai elementul efemer pe care îl conține noțiunea de naționalitate. Importanța unei astfel de arte ar fi documentaro-istorică, pur și simplu.

Ceace dorim noi e un stil național în sensul unui individualism subiectiv în modul de exprimare a formelor și fenomenelor caracteristice țarei românești.

Trăindu-ți viața în mijlocul poporului tău, considerând fenomenele naturale în mijlocul cărora tră ște poporul cât și atitudinile lui față de aceste fenomene, nu se poate ca, într'oz zi, după o muncă de decenii sau veacuri, să nu se cristalizeze exprimarea acestor fenomene într'o limbă artistică individuală poporului românesc.

Că acest lucru se va îutâmpla fatal, o știm. Dar de ce nu am contribui cu toate puterile la venirea acestei zile? De aceea ne revoltăm, sufletește, împotriva absenteismului din țară a artiștilor noștri cât și împotriva preocupărilor streine de artă prin intermediul artei, cât și mai ales împotriva ipocriziei de tehnică artistică ascunsă sub pretextul că aceasta e limba universală în artă și că ea nu are patrie. Artă însă are patrie și e națională prin naștere și universală numai prin efectul ei, ca orice element cultural.

Contribuind cu toții, artiștili, la adunarea și alcătuirea unui material estetic, atunci, când va veni artistul destul de puternic a cărui

formulă estetică să fie destul de cuprinzătoare ca să evedențieze mobilul intim care animează voința unui popor, atunci, arta română va fi atins importanța mondială visată de fie care artist în parte și va fi ajuns, de fapt, și la o autonomie a formelor artistice.

F. ȘIRATO

CRONICA TEATRALA

Teatrul Național și Opera Română.

I

Imperecherea dintre Teatrul Național și încercările de operă română nu e nouă deloc. Răsfoind istoria teatrului românesc vezi cum opera se luptă mereu cu drama și comedia, împiedecându-le să-și iea avântul cuvenit. Înainte de-a se naște poet, românul e meloman. Muzica e artă care se adresează direct inimei. Melodia nu trebuie înțeleasă; ajunge să o simți. Și cum toată lumea simte mai ușor cu inima, decât înțelege cu creierul, muzica are totdeauna un pas înaintea celorlalte arte și deci înaintea teatrului. Pe când însă teatrul mai totdeauna caută să servească și o idee, devenind astfel un factor cultural, muzica se mulțumește de cele mai multe ori să rămână un divertisment. Intemeetorii teatrului românesc au simțit instinctiv avantajile muzicii întru cucerirea publicului și s'au silit s'o pună în slujba lor. De-aici vodevilurile, cânteculele, cântonețele și toate piesele și piesețele vechi presărate cu romanețe, cuplete, duete, menite a satisface și cerințele melomane ale spectatorilor puțin pregătiți pentru teatrul pur.

Pe măsură ce progresul nostru s'a accentuat în teatru și în muzică, și pe măsură ce s'a format un public înțelegător de teatru serios și alt public înțelegător de muzică serioasă, lupta între teatru și muzică a devenit fățișă și din ce în ce mai aprigă. Înțelepciunea guvernamentală a crezut, cum crede și azi, că poate să împace pe adversari silindu-i să locuiască în aceeași casă. Când s'a legiferat chestia teatrului și s'a înființat Societatea Dramatică, spre a juca în Teatrul Național, proprietatea statului, s'a rezervat și pentru eventuala operă română dreptul de-a juca în același teatru și încă alternativ cu Societatea Dramatică.

Înțelepciunea guvernamentală însă izvora numai din meschine calcule financiare. Toate guvernele române de totdeauna, atât de risipitoare când e vorba de interese politice sau de partid, au fost veșnic de-o sgarăcenie nemai pomenită cu orice fel de întreprinderi culturale sau artistice. Parcă înadins s'ar fi sforțat să împiedice lumina de-a curgeri țara. În loc de școli multe și bune, s'au cheltuit milioane pentru o jandarmerie docilă; în loc de-a încuraja artele care înobilează sufletele, s'au sistematizat suveicele electorale...

Silite la o conviețuire nefirească, opera și teatrul au mers deoptrivă de prost, până ce, ajungând amândouă la marginea falimentului moral și material, au trebuit să divorțeze.

Rezultatul acesta era inevitabil. Două săbii nu încep într'o teacă. Două arte deosebite nu pot înflori în aceeași casă.

Societatea Dramatică avea rolul cenușăresei. Era neglijată de toată lumea. Muncă serioasă, continuă nu putea să desfășoare. Repetițiile nu

mergeau; scena era ocupată de operă tocmai când ar fi avut societatea nevoie de ea. Astfel trebuia să se prezinte cu spectacole pregătite în pripă ori nepregătite deloc. Publicul, firește, nu putea fi mulțumit. Publicul nu se interesează de ceea ce se petrece în culise. Vede numai ceea ce i se oferă la lumina rampei. Și, cum ceea ce vedea era subnediocru, se abținea. Actorii încercau să înlocuiască barem calitatea prin cantitate. O piesă nu se putea juca mai mult de două-trei ori. Ii lua locul alta, tot atât de nestudiată, în fața acelorași staluri goale sau populate cu efemeri clienți grațiuți. Nimic nu mergea. Artă dramatică stagna. Repertoriul se ticlula la nemereală. Actorii pierdeau încrederea întru înșii nemai având nici măcar răgazul fizic de-a încerca să creeze un rol...

Trupa de operă se bucura de multe alintări, dar toate platonice. Și astfel, în cele din urmă, a ajuns tot în halul Societății Dramatice.

Opera e o artă de lux. Muzica, cu ajutorul scenei, caută să stârnească emoții estetice profunde, asemenea dramei, adresându-ne însă nu minții, ci simțirii spectatorului. Este deci chintesența artei muzicale. Spre a produce însă efectul dorit trebuie să fie din toate punctele de vedere superioară. Cântăreții buni, orchestre bună, coruri bune, montare bună. Altmintrelea impresia va fi deplorabilă și tocmai potrivnică celei urmărite. Deaceia reprezentațiile de operă sânt atât de scumpe, deaceia toate operele din lume, cu toate că încasează rețete fabuloase, lucrează cu deficite enorme pe care le acoperă statul sau acționarii generoși.

Firește opera, ca arta muzicală în genere, e tot atât de internațională ca și pictura sau sculptura. Textul operei e numai un pretext, iar cuvintele pe care se sprijine n'au nevoie să fie înțelese. Înțelesul râvnit este muzical și deci direct sufletesc... Cu toate acestea, tocmai fiindcă cere concursuri numeroase, are și obligații numeroase. Și printre acestea cea mai de seamă, fără de care își pierde chiar dreptul la ocrotirea statului, este de-a fi națională. Asta nu înseamnă că trebuie numai decât să scoată din pământ lucrări naționale; asemenea pretenții ar fi copilăroase. Dar să fie, prin toate năzuințele ei, un imbold pentru dezvoltarea și înălțarea muzicii naționale. Ca să-și poată îndeplini menirea, aceasta trebuie deci să grupeze în jurul ei pe toți cântăreții români talentați, pe compozitorii români serioși și promițători, să-și românizeze textele...

Evident că opera, care martiriza Societatea Dramatică la Teatrul Național acum câte-va zeci de ani, nu putea îndeplini mai nici una din condițiile absolut indispensabile unei întreprinderi similare serioase și cu atât mai puțin unei opere române. Cântăreții adunați cu arcanul, de valori profund deosebite dar cu pretenții deopotrivă de mărețe, printre care cei câți va români erau condamnați să vegețeze, lipsă de fonduri însemnate și drept urmare montări meschine... Publicul a alergat mai întâi, a plătit preturi oricât de pipărate, dar apoi, văzând disproporția dintre cerere și ofertă, a sfârșit prin a pierde răbdarea și a întoarce spatele și operei...

Atunci a venit divorțul fatal. Statul avea să aleagă între Societatea Dramatică și operă. A ales Societatea Dramatică. Desigur însă că nu pentru că ar fi recunoscut însemnătatea artei teatrale pentru cultivarea națională, ci fiindcă a înțeles că drama și comedia costă mai ieftin.

Încetul cu încetul, prin efortări multe și grele, risipindu-se multă muncă și talent, Societatea Dramatică s'a ridicat. S'a întâmplat ca în fruntea Teatrului Național să ajungă mai pe urmă oameni pricepuți care au rafinat întâi talentele actorilor, iar pe urmă au îngrijit din ce în ce mai mult repertoriul — și teatrul românesc a devenit într'adevăr un templu al artei. Paralel cu întărirea artei dramatice a progresat și literatura dramatică. În repertoriu lucrările românești se mențin din ce în ce mai onorabil, înlăturând încetul cu încetul producțiile bulevardiere străine... Însfârșit ajunsese să sperăm că Teatrul Național va avea destulă putere să contribuie considerabil la opera de consolidare na-

țională, de încredere în forța noastră civilizatoare, fără de care România Mare nu va putea cuceri locul ce i se cuvine între neamurile ce-o înconjoară...

Acuma însă, tocmai acuma, iată că iar se ivește fantoma operei în poarta Teatrului Național. Se pregătește iarăș să stânjenească mersul înainte al teatrului, să-l zădărnicească poate, fără măcar a oferi o garanție temeinică cum că fantoma ar putea deveni ceva trainic, ceva mai puțin efemer decât încercările din trecut.

Cine a ridicat în picioare fantoma aceasta? Capriciul vre-unui ministru sau poate ambiția deșartă a vre-unui visător?

L. R.

INSEMNARI

Expoziția A. Moscu. — Expoziția care deschide la Ateneu noul sezon artistic, se prezintă cu picturi, desene și o bogată serie de caricaturi care ne înfățișează talentul d-lui A. Moscu, ca o frumoasă promisiune pentru viitor.

Are un sentiment viu pentru importanța desenului care susține, ca schelet, o gamă de culori armonizate în acordul unei culori generale și care sunt caracteristice picturilor expuse.

Desenurile umoristice au „une pointe” literară — textul; cea grafică — desenul — e și ea existentă deși încă înăbușită de un, să zicem, verbaj grafic de multe ori superflu.

Caricatura e, ca gen, în artele plastice, ce e epigrama în literatură: un mod rapid de caracterizare a unei situații sau personalități în senz satiric și grotesc. În desen aceasta se obține prin puține linii, prin evidențierea esențialului, saturizat prin exagerare.

Aceste condițiuni le întrunește d-nul Moscu cu destulă vioiciune și cu mult spirit. Afirmarea definitivă a acestor aptitudini diferite va veni odată cu știința, căci arta e și răbdare, între altele.

F. Ș.

Vitrinele librărilor. — Te întristează. Te oprești cu încredere, cu drag în fața lor, cât e de lungă Calea Victoriei și rămâi uluit. Pretutindeni numai cărți străine, străine... Romane, impresii, călătorii, reviste... în toate limbile, se

lăfăesc în galantarele librărilor mari și mici, sfidătoare și ademenitoare. Parc'ai fi într'ua oraș străin, iar nu în Capitala României!... Și 'n vreme ce toate cărțile străine, cele mai multe lucrări de duzină, fără nici o valoare, tipă prin vitrine, înmulțind numărul cititorilor străinilor, amăgindu-i, — cărțile românești sunt osândite să se ascundă prin colțuri, oropsite, ca niște mosafiri nepoftiți, necăutați și rău-văzuți.

Una din cele mai vechi librării românești, trecută de curând în stăpânirea unor oameni mai avizi de câștiguri grabnice, parcă vrea să dea tonul în desconsiderarea cărților românești. Cea dintâi operație a noilor stăpâni a fost să scoată cu desăvârșire din vitrine toate cărțile românești și să le înlocuiască cu romane de senzație străine. Și, toată lumea știe, librăria aceasta s'a îmbogățit de pe urma cărților românești...

Xenofilia noastră e mare în toate privințele. Dar totuși marii librari credem că exagerează.

Nicăiri în lume nu se vede ca librăriile cele mai de seamă să fie propagatoarele culturilor străine în dauna celor naționale. Cum ți-ai inchipui ca Hachette să-și umple vitrinele cu cărți și reviste engleze, ținând la colț pe cele franceze? În douăzeci și patru de ore n'ar mai avea galantare. Indignarea generală i-ar aminti energic îndatoririle elementare față de cultura națională.

Azi, în vremea controlului cetă-

țenesc, poate că n'ar fi de prisos să se constituie o ligă a cititorilor români, care să ocrotească și cartea românească. Cel puțin în România Mare, scrisul românesc ar trebui să fie mai bine prețuit și mai respectat. Mai mult decât politicianii, scriitorii au fost străjerii conștiinței unitare românești și deci propagatorii unirii tuturor românilor. Librării români să nu știe oare atâta lucru? Sau, dacă ei nu știu, nu li se poate reaminti, nu li se poate impune să știe?

X. Y.

Loteria S. S. R.—După vreo 10 ani de șovăire, Societatea Scriitorilor Români pare a-și fi găsit echilibrul, croindu-și o cale precisă de urmat. A renunțat de-a mai râvni să fie o nouă academie. Se mulțumește acuma să devină, ceceae trebuie într'adevăr, o întovărire pentru ocrotirea intereselor profesionale ale scriitorilor. S'a recunoscut, desigur, că numai în direcția aceasta poate fi folositoare și astfel merge azi cu pași hotărâți, spre împlinirea scopului pentru care s'a întemeiat.

Ca societatea să poată ajunge o forță, îi trebuiesc fonduri. Numai atunci va fi în stare să intervină efectiv în favoarea membrilor ei, să le ușureze viața și să le înlesnească activitatea.

După diferite serbări organizate de S. S. R., azi se lansează o loterie cu ținta de-a clădi, din venitul ei, un palat al culturii. Ideea e destul de ademenitoare. Loteriile sânt căutate la noi, ca de altminteri pretutindeni. Fixând câștiguri serioase și numeroase, pofta jucătorilor e ațătată. Cei ce n'au dat în viața lor doi lei pentru o carte românească, vor da bucuroși doi lei pentru un bilet de loterie al S. S. R. Nu fiindcă e S. S. R., ci fiindcă e loteria la mijloc. Chiar așa câștigul va fi binevenit. Vor contribui la înălțarea clădirei scriitorilor și cei ce încă n'au luat contact cu scrisul românesc. Poate că, după ce scriitorii vor avea un palat, vor avea căutare și în ochii snobilor sau necredincioșilor care și astăzi se

prăpădesc pentru orice nerozie străină și strămbă din nas când văd o carte românească. Un palat poate să dea un oarecare prestigiu față de oarecare oameni care numai înaintea palatelor se închină.

Cititorii și admiratorii scrisului românesc vor sprijini din inimă și această încercare a scriitorilor noștri, în speranță că, având un cămin al lor, vor avea mai mult răgaz să-și concentreze eforturile, să muncească mai cu răvnă, să creeze mai mult și mai mare. Căci, să nu se uite, sărăcia nu e totdeauna inspiratoarea capod-operelelor...

R.

Cărți noi.—Printre lucrările apărute în ultimele săptămâni, și asupra cărora vom mai avea poate de stăruit, semnalăm de pe-acuma:

Doamna dela Crucea Roșie, nuvele și schițe de Al. Cazaban (Editura Minerva);

Dragoste neîmpărtășită, nuvele și schițe de V. Demetrius (Editura Steinberg);

Valea Albă, poem dramatic în trei acte de Ludovic Dauș (Editura Socec);

Exodul, pagini din pribegie de Radu Cosmin (Editura Steinberg);

În Cumpănă, nuvele și schițe de Marius Theodorian-Carada (Editura Steinberg);

De sufletul nemților, nuvele și schițe de Al. Cazaban, ediția II (Editura Alcalay).

POȘTA REDACȚIEI

Aurel Contrea, Cluj.—Mai trimețteți-ne. Sperăm că aveți lucruri și mai bune decât pastelurile.

B. V.—Eroii d-tale sânt slăbuți de tot.

Gh. Munteanu.—Pentru niște „prime poezii” nu-s tocmai reie încercările d-voastre, dar nici pentru *Sburătorul* nu sunt.

Traian Mihail.—Nuvele dv. e slăbuță.

Delacătun.—„Povața neascultată” cu totul slabă.

Iulius Adrian.—Sunt compoziții de școală.

A apărut No. 7 din

Lectura pentru toți

:: MAGAZIN ILUSTRAT LUNAR ::

SUB DIRECȚIUNEA D-LUI E. LOVINESCU

Cu următorul sumar :

- Carpații *E. Lovinescu*
Judecata lui Prometeu (teatru) . *Victor Eftimiu*
Suveranii în Ardeal (Oradea
Mare, Careii Mari, Bistrița-Nă-
săud, Cluj, Turda, Alba Iulia,
Sibiu, Făgăraș) *N. Davidescu*
Suveranii în Ardeal (În județul
Hunedoara, Brad, la minele de
aur, la mormântul lui Avram Iancu
în Abrud) *Radu Cosmin*
Refugiații (poezie) *Alexandrina Scurtu*
Gornistul (schiță de războiu) . . *Maior St. Tătărăscu*
Literatura prizonierilor noștri
din Germania : Moș Crăciun . *Ion Rohan*

Acest număr este ilustrat cu 50 de vederi luate din
vizita Suveranilor noștri în Ardeal

Abonamentele se fac la Librăria ALCALAY & Co.

Lei 36 pentru un an

„ 18 „ șase luni

Prețul unui număr Lei 3

LIBRARIA
ALCALAY & COMP.
BUCURESTI

CENTRALA : Calea Victoriei, 37

SUCURSALA: Str. Lipscani, 88

Noutăți Literare

- Intunerio și Lumină* de Ion Al. Brătescu-Voinești. 4.50
In lumea Dreptății de Ion Al. Brătescu-Voinești. 5.—
Pagini de Război de E. Lovinescu 4.—
Da Capo de Radu D. Rosetti 5.—
Ape adânci de Hortensia Bengescu-Papadat . . . 7.—
Bimbașa-Sava de I. Peretz 6.—
Toader Nebunul de Alfred Moșoiu 6.—
Dezertorul de M. Sorbul 5.—
Răzbunarea de M. Sorbul 5.—
Rozina de Claudia Millian 6.—
Garoafa Roșii de Claudia Millian 2.—
Fata din Dafin de Sc. Froda și A. Maniu . . . 5.—
Ruguri de Ion Sân-Georgiu 3.—
Cele două Români de G. Rotică 4.—
o iubire, roman de E. Todie 5.—
In Robie, Amintirile unui prizonier român în Bulgaria,
de V. Panta 5.—
In sborul Șoimilor de N. Popescu-Duțu . . 2.50

•• De vânzare la toate librăriile din Capitală și Provincie ••